

VEĽKÝ UČITEĽ SOCIOLOGIE

THE GREAT MASTER OF SOCIOLOGY

ÁGNES ERDÉLYI

Písané pre K&K, 1998 / Written for K&K, 1998

Od smrti Maxa Webera v roku 1920 uplynulo už takmer osemdesiat rokov. Jeho dielo sa zrodilo v prvých dvoch desaťročiach nášho storočia, zostalo však presvedčivým po celý jeho zvyšok.

Ako povedal Randall Collins v roku 1986: „*Pre mnohých sociológov je Max Weber veľkým učiteľom. Intelektuálne bol najvímavejší a historicky najvzdelanejší spomedzi všetkých významných predstaviteľov danej disciplíny. Kládol najzávažnejšie otázky a neprijímal ľahké odpovede... koncepcie a teórie, ktoré na svojej ceste objavil, sa stali dôležitou súčasťou intelektuálnej výbroje sociológie.*”

Weber je nesporne najplyvnejším sociológom nášho storočia. Interpretácia jeho myšlienok a analýza jeho diela, výskum vplyvu a recepcie sa rozrástli do osobitnej disciplíny, weberológie. Všeobecný prehľad tejto rozsiahlej disciplíny by si vyžadoval väčší priestor než je plocha krátkej eseje. Namiesto pokusu o sumarizáciu výsledkov weberológie sústredím sa na niekoľko vybraných problémov.

PERIODIZÁCIA A TEMATICKÁ JEDNOTA

Marianne Weber navrhuje, aby sa Weberovo dielo členilo do dvoch období: do roku 1898 (pred ochorením) a po roku 1903 (po vyliečení). Hoci takmer päťročná prestávka v písaní zreteľne oddeľuje rané diela napísané pred nervovým zrútením a neskoršie práce, ktoré vznikli potom, nijaký ďalší dôkaz takéto tvrdenie nepodporuje. Niektoré argumenty dokonca protirečia téze o chorobe ako o medzníku vo Weberovom intelektuálnom vývoji. Po prvé Weberova choroba trvala dlhšie ako obdobie jeho pracovnej indispozície,² po druhé nezmenila jeho teoretické záujmy ani teoretickú orientáciu. Weberova choroba neznamenala ani výrazný tematický medzník: začal sa síce zaoberať novou témou - protestantskou etikou -, ale zároveň pokračoval v predchádzajúcom výskume agrárnych dejín. Nedá sa dokonca ani tvrdiť, že práce, ktoré ho preslávili, sa zrodili výlučne po roku 1903. Základom Weberovej vedeckej reputácie sa stal článok o situácii poľnohospodárskych robotníkov *Na východ od Labe*, ktorý vyšiel v roku 1894. Aj pozvanie

Almost eighty years have passed since Max Weber died in 1920. The corpus of his work was born in the first two decades of the century but has remained decisive for the rest.

As Randall Collins noted in 1986: “For many sociologists, Max Weber is the great master. He was intellectually the most comprehensive and historically the most learned of any of the leaders of the discipline. He asked the most profound questions, and disciplined himself against accepting easy answers ... [The] concepts and theories that he turned up on the way have become a major part of sociology’s intellectual equipment.”¹

No doubt, Weber has been a most influential social scientist of our century. The interpretation of his ideas and the analysis of his works, the study of his influence and reception has grown into an independent discipline, the Weber-scholarship. To give a general survey of this far-reaching discipline would take more room than a short essay like this. Instead of trying to summarize the results of the Weber-scholarship, the present essay will focus on some selected problems. The focus will be laid on the problems of periodization and thematic unity and after discussing the problems of reception some concluding remarks will follow.

PERIODIZATION AND THEMATIC UNITY

Marianne Weber suggests to distinguish two periods in Weber’s work: one up to 1898 (before his illness) and the other from 1903 onwards (after his recovery). Although the almost five years long interruption of writing clearly separates the “early” works, written before, and the “later” ones, written after the nervous breakdown, no other evidence speaks for, and some evidences speak against, the illness as a dividing line in Weber’s intellectual development. On the one hand, the illness was more extended than the period of Weber’s incapacity for working² and, on the other hand, it did not alter, his theoretical interest and theoretical orientation. Weber’s illness did not represent a clear thematic demarcation either; he did begin a new theme - the Protestant ethic -, but he also continued his former research in agrarian history. We

do Spojených štátov bolo vlastne odozvou na túto prácu. Fakt, že Weber pozvanie prijal a strávil niekoľko mesiacov v USA, závažnejšie súvisí s jeho ranou a zrelosťou tvorby, než akákoľvek iná okolnosť.

Séria zreých diel začína skutočne po roku 1903, presnejšie, po Weberovom dlhšom pobyte v Spojených štátoch v roku 1904. Tento pobyt zohral vo vývoji jeho myslenia mimoriadne dôležitú úlohu. Ak možno zaznamenať nejaký rozdiel medzi Weberovými ranými a neskoršími prácami, do veľkej miery ho podnietila práve americká skúsenosť. Alebo, ako hovoria Kivisto a Swatos, rozdiel medzi Weberovými dielami pred rokom 1898 a po roku 1903 „*súvisí najmä s jeho pobytom v Spojených štátoch v roku 1904, ktorý ho inšpiroval tak, ako máločo iné. Videl tam kapitalistický svet v plnej intenzite a každodennej všednosti. Ak sa predtým zaoberal najmä minulosťou a súčasnosťou, v Spojených štátoch po prvýkrát zhladal záblesk budúcnosti; táto vízia formovala celé jeho nasledujúce dielo.*“³

Spomenutá inšpirácia by mohla vysvetľovať tematickú jednotu Weberovej tvorby. Hoci sa zaoberá mimoriadne širokou oblasťou, od sociológie, histórie, ekonomie, náboženstva, práva a politickej sociológie až po problémy metodológie, vždy ho zaujímal jedinečný fenomén: typická moderná západná spoločnosť. Edward Shils konštatoval, že najvýznamnejší teoretici sociológie sa vždy zaujímali najmä o moderné západné spoločnosti: „*chceli vysvetliť, ako sa objavil a ako funguje jedinečný fenomén typického moderného západného liberálneho, demokratického, kapitalistického, národného spoločenstva.*“

V tomto ohľade zašiel Weber, podľa Shilsa, ďalej ako ostatní sociológovia:

„*Vytvoril najdiferencovanejšiu sústavu kategórií pre analýzu všetkých spoločností bez ohľadu na epochu alebo teritórium, analyzoval viacero osobitých civilizácií a kultúr - Čínu, Indiu a staroveký judaizmus - aby ich mohol porovnať s modernými západnými spoločnosťami, a aby v nich objavil to, čo ich nasmerovalo na iné cesty, ako bola tá, na ktorú sa vydala západná civilizácia za svojou modernou podobou.*“⁴

Weber charakterizoval modernú západnú spoločnosť ako systém, v ktorom proces racionalizácie preniká do všetkých vrstiev spoločenského života, od racionalizovanej (trhovej) ekonomiky, racionálnej (byrokratickej) administratívy, racionálneho právneho systému (prediktabilného a spoľahlivého súdneho systému), racionálnych (parlamentných) politických inštitúcií až po racionalizovaný (sekulárny) pohľad na svet a spoločnosť. Racionalizácia sa považuje za všeobecne aplikovateľnú

cannot even say that the works, which made his name well-known, were all born after 1903: his article on the situation of farm workers *East to the Elbe river*, published in 1894, established his name as a scholar. The invitation to the United States was also due to this article. The fact that Weber accepted the invitation and spent months in the States, has more to do with the difference between his “early” and “mature” works than anything else.

The series of “mature” works did, indeed, start after 1903, more exactly, after Weber’s extended trip to the United States in 1904. This trip has been extremely important to the subsequent development of his thought. If there is a difference between his early and later writings, it is due to a large extent, to the American experiences. Or, as Kivisto and Swatos suggest, the difference between Weber’s work prior to 1898 and after 1903, “*lies... most significantly in his 1904 trip to the United States, which inspired him as little else had. He saw during it the capitalist world in full bloom and vulgarity. If his prior concerns had concentrated on the past and present, in the United States he first caught a glimpse of the future, and this vision came inform to all his subsequent work.*”³

This inspiration may explain the thematic unity of Weber’s writings. Although his works cover an extraordinary wide field - from sociology and history of economy, religion, law and political sociology to the problems of methodology - he was always interested in a unique phenomenon: the typical modern Western society. Edward Shils noted that the most eminent sociological theorists have always been primarily interested in modern Western societies: “*they wanted to explain how the unique phenomenon of the typical modern Western liberal, democratic, capitalistic, national society came about, and how it worked.*”

In this respect, says Shils, Weber went further than any other sociologist: “*He produced the most differentiated set of categories for the analysis of all societies regardless of epoch and territory, he analyzed a number of particular civilizations and cultures - China, India and ancient Judaism - in order to contrast them with modern Western societies, and to discover what there was in them which disposed them to move along paths other than those taken by Western civilization in arriving at its modern pattern.*”⁴

Weber characterized modern Western society as that in which the process of “rationalization” penetrates all spheres of social life, from rationalized (market) economy, rational (bureaucratic) administration, rational legal order (predictable and calculable judicial system), and rational (representative) political institutions, to the

kategóriu: rôzne spoločnosti, inštitúcie, podoby náboženského, vedeckého a právneho myslenia možno porovnávať s ohľadom na mieru ich racionalizácie.

Od smrti Maxa Webera sa svet zásadne zmenil, jeho myšlienky však stále pomáhajú pochopiť rozličné ľudské spoločenstvá. V mnohých oblastiach súčasnej sociológie, napr. v teórii konania, teórii byrokracie, alebo v metodológii sociológie, je považovaný za veľkého klasika danej disciplíny. Jeho myšlienky sú dodnes živé a stále podnecujú nové interpretácie.

PROBLÉMY RECEPCIE

Začiatky neboli najlepšie. V čase Weberovej predčasnej smrti bola väčšina jeho prác dostupná iba v časopisoch a odborných periodikách. Čoskoro po publikovaní posmrtných vydaní v dvadsiatych rokoch⁵ sa zmenila intelektuálna atmosféra v Nemecku. Recepciu Weberových myšlienok paralyzovala skutočnosť, že väčšina významných nemeckých sociológov - medzi nimi aj Weberovi priatelia a študenti - emigrovala do Anglicka a Spojených štátov. Dalo by sa predpokladať, že takýto vývoj prispel k rozšíreniu Weberovho vplyvu v anglicky hovoriacich krajinách. Očakávania sa však celkom nenaplnili.

Anglofónne krajiny zasiahol vplyv Weberových myšlienok pomerne zavčasu, už začiatkom tridsiatych rokov. Stalo sa tak však vďaka mužovi menom Adolf Hitler, presnejšie povedané, vďaka vlne emigrácie, spojenej s jeho politickou kariérou. Táto okolnosť priniesla závažné dôsledky.

Po prvé nástup Hitlera kompromitoval všetko, čo pochádzalo z Nemecka, vrátane myšlienok. Mať čokoľvek spoločné s nemeckými ideami alebo s nemeckou filozofiou, mohlo veľmi ľahko vyvolať podozrenie zo spojenia s nacistickou ideológiou alebo, prinajmenšom, z prítomnosti intelektuálnej atmosféry, v ktorej by mohla mať úspech a vplyv nacionálnosocialistická ideológia. Weber sa však ocitol v podozrení až neskôr⁶. Spočiatku, v tridsiatych rokoch a začiatkom rokov štyridsiatych, ho emigranti ušetrili od problému podozrievania. Presnejšie: ochránili sami seba od nepríjemnosti ocitnúť sa v podozrení. V tej dobe už samotný fakt propagácie nemeckých myšlienok mohol totiž stačiť na to, aby sa niekto dostal do podozrenia. Mlčanie sa zdalo najjednoduchším riešením. Emigranti preto nezdôrazňovali nemecký kontext, resp. iba zriedkavo spomenuli nemeckých pôvodcov myšlienok, ktoré propagovali.

Preto sa Weberovo meno spomínalo iba príležitostne. Emigranti, ovplyvnení jeho dielom, sa pokúšali nájsť si anglické alebo americké vzory. Najextrémnejším príkladom bol Hans J. Morgenthau, ktorý v knihe Vedecký

rationalized (secularized) view of world and society. "Rationalization" is regarded as a universally applicable category- different societies, institutions, patterns of religious, scientific and juridical thought can be compared with respect to their degree of rationalization.

The world has changed a lot since Max Weber died, his ideas still provide a fundamental help for understanding human societies. In many fields of contemporary social science - e.g. in action theory, theory of bureaucracy or social science methodology - he is regarded as the great classic of the discipline. His ideas are still of current value, are still provoking reinterpretations.

PROBLEMS OF RECEPTION

The beginning was not the best. At the moment of Weber's untimely death, the majority of his writings were available only in reviews and periodicals. Soon after the posthumous collections were published in the twenties⁵ the intellectual atmosphere changed in Germany. The reception of the Weberian ideas has been paralyzed by the fact that most of the leading German social scientists, among them Weber's friends and students - left the country for England and the United States. One might think that this development would have promoted Weber's influence in the English-speaking countries. But this was not fully the case.

The influence of Weberian ideas arrived in English-speaking countries relatively early, in the early thirties. This fact, however, was due to a person called Adolf Hitler, more exactly to the emigration following his political carrier. And this circumstance has had serious consequences.

First of all Hitler's rise to power compromised everything, including ideas, coming from Germany. Being associated with German ideas or German philosophy could easily involve the suspicion of having connections with nazi ideology or, at least, having a role in preparing the intellectual atmosphere in which the national socialist ideology could have influence and success. Weber, however, has been⁶ suspected only later. At the beginning and early forties - the emigrants saved him the trouble of being suspected. More exactly: they saved themselves the trouble of being suspected. Since that time the very act of propagating German ideas could have been sufficient to attract suspicion, silence seemed to be the most simple solution. Therefore, the émigrés did not emphasize the "German connection", they did not, or only rarely mentioned the German origin of the ideas they propagated.

So how did it happen that Weber's name was only occasionally mentioned. The émigrés who were influ-

človek versus politika (Scientific Man v. Politics) napísanej počas vojny⁷, vôbec neuviedol, že veľká časť myšlienok, o ktorých hovorí, pochádza od Webera. Len oveľa neskôr, v autobiografickej eseji z roku 1977 *Úryvky z intelektuálnej autobiografie, 1904-1932* (Fragments of an Intellectual Autobiography, 1904-1932⁸), Morgenthau pripustil, že bol

NA HRADĚ LAUENSTEIN / THE LAUENSTEIN CASTLE, 1917

hlboko ovplyvnený Weberom, predovšetkým jeho politologickými prácami. V krátkosti: ako dôsledok skutočnosti, že raný vplyv Weberových názorov závisel od emigrantov, ktorí sa chceli vyhnúť politickému podozreniu, jeho myšlienky sa prijímali a cirkulovali nezávisle od ich nemeckého pôvodu a v extrémnych prípadoch aj nezávisle od Weberovho mena.

Uvedená skutočnosť priniesla ešte jeden nepríjemný dôsledok. Existovala dobre definovateľná skupina, časť nemeckej (presnejšie, nemecko-rakúskej) emigrácie, ktorá nemala ani v Anglicku ani v USA politické ťažkosti. Mimo podozrenia ostával logický pozitivizmus, aj keď jeho najznámejší predstavitelia prišli s viedenskou a berlínskou emigráciou. Logickí pozitivisti si nemuseli hľadať anglo-americké vzory: vychádzali z empirickej tradície anglosaskej filozofie. Vo viacerých aspektoch bol logický pozitivizmus tak tesne previazaný s anglo-americkou filozofiou, že nemôžeme hovoriť o recepcii: vývoj logického pozitivizmu v tridsiatych a štyridsiatych rokoch treba pokladať za inherentný vývin anglo-americkej filozofie.

Paralelný priebeh prirodzeného vývoja a raného vplyvu weberovských myšlienok však viedol k vážnym dôsledkom. Weberovské idey sa prijímali nezávisle od ich nemeckej proveniencie, pričom publikum bolo zároveň silne ovplyvnené moderným pozitivizmom. Táto zhoda okolností mala za následok, že niektoré Weberove myšlienky sa systematicky skresľovali.

Všeobecne prijímaná interpretácia Weberových metodologických prác⁹ poskytuje názorný príklad skresľovania jeho myšlienok. V uvedených štúdiách Weber obhajoval objektivitu a hodnotovú neutralitu¹⁰ v sociálnych vedách. Pod objektivitou rozumel predovšetkým objektívnu platnosť vedeckého poznania; poukazoval na to, že objektívne, t.j. objektívne platné poznanie v sociálnych vedách možno dosiahnuť pomocou ideálno-typických konštrukcií.¹¹ Objektívnosť dosiahnutá v ideálno-typických konštrukciách však obsahuje nezaujatosť: takýto

enched by Weber tried to find for themselves English or American ancestors. The most extreme example was Hans J. Morgenthau who in his book *Scientific Man v. Politics*, written during war⁷, did not mention at all that a large part of the ideas discussed by him originated in Weber's thought. Only much later, in an autobiographical essay from 1977, under the title *Fragments of an Intellectual Autobiography, 1904-1932*⁸ did Morgenthau admit that he, in his early period, was deeply influenced by Weber, first of all by Weber's political writings. In short: as a consequence of the fact that the early influence of Weberian ideas was due to the émigrés who wanted to evade political suspicion, these ideas have been received and have circulated independently of their German background and, in extreme cases, independently of Weber's name.

The same fact involved, in addition, one more unfortunate consequence. There was a well definable group, a part of the German (more exactly: German-Austrian) emigration which had neither in England nor in the States any political difficulties. Logical Positivism, although its most famous representatives arrived with the emigration from Vienna and Berlin, had been above suspicion. Logical Positivists did not have to look for English-American ancestors: they had their origins in the empiricist tradition of Anglo-Saxon philosophy. As a matter of fact, Logical Positivism was, in many respect, so closely connected with English-American philosophy one cannot speak of reception: the developments of Logical Positivism in the thirties and forties must be considered as the genuine developments of Anglo-American philosophy. The coincidence of these genuine developments with the early influence of Weberian ideas has, however, led to serious consequences. Weberian ideas were received independently of their German background and, at the same time, by a public deeply influenced by modern Positivism. As a result of this coincidence, some Weberian ideas have been systematically misrepresented.

The widely accepted interpretation of Weber's methodological studies⁹ provides a good example for the misrepresentation of Weberian ideas. In these studies, Weber argued for the "objectivity" and "value-freedom"¹⁰ of social sciences. By "objectivity" he meant first of all the objective validity of scientific knowledge: he showed that objective - i.e. objectively valid - knowledge in social science could be attained with the help of ideal-typical concepts.¹¹ The objectivity attained in ideal-typical constructions involves, however, indifference: this kind of scientific knowledge is objective also in the sense that it does not provide arguments for valuations and decisions on the subject's part. It cannot provide

druh vedeckého poznania je objektívny aj v tom zmysle, že neposkytuje argumenty pre subjektívne hodnotenie a rozhodovanie. Nemôže ich poskytovať, lebo takéto poznanie je hodnotovo neutrálne: ideálno-typické konštrukcie môžu obsahovať čokoľvek, avšak iba do tej miery, pokiaľ je to objektívnym faktom. Dokonca aj hodnoty sú zakotvené vo vedeckom poznaní ako objektívne fakty. Z toho vyplýva, že existuje okruh problémov, ako napríklad diskusia o hodnotách a ich klasifikácia, ktoré do vedy nepatria.

Weberova argumentácia mala v kontexte anglosaskej filozofie odlišné konotácie. V dôsledku toho boli obidva pojmy objektivita i hodnotová neutralita skresľované. V anglo-americkej filozofii implikuje veda taký druh poznania, z ktorého treba vylúčiť všetko, čo vychádza zo subjektívneho postoja; vrátane všetkých dôsledkov neprekonateľného faktu, že poznávajúci je sám subjektom. V tomto kontexte sa veda definuje ako neosobné poznanie. Vedecká práca sa môže priblížiť k vedeckému ideálu iba vtedy, ak je maximálne objektívna, t.j. ak sa vylúčia všetky neobjektívne hľadiská. Nebola náhoda, že weberovská diskusia o objektivite sociálnych vied sa systematicky skresľovala: často bola totiž chápaná ako objahajoba nezaujatého bádania.

Podobný osud stihol ďalší základný koncept Weberových metodologických štúdií, hodnotovú neutralitu. V tomto prípade bolo skreslenie vedľajším produktom moderného pozitivizmu, ktorý ovplyvňoval anglo-americkú filozofiu v období ranej recepcie weberovských myšlienok. Pozitivisty tvrdili, že neverifikovateľné sudy do vedy nepatria. Hodnotové sudy sú ich typickými príkladmi: nemožno ich overiť skúsenosťou ani pozorovaním. Hodnotové sudy treba z vedy vylúčiť z tých istých dôvodov ako metafyzické tvrdenia. Vedecké poznanie musí byť vedecky overiteľné, určité a nezávislé na hodnotových preferenciách, ako napr. bádateľova ideologická alebo náboženská angažovanosť. Nie je to náhoda, že Weberova téza o hodnotovej neutralite sa v tomto kontexte systematicky deformovala: chápala sa ako požiadavka na nezaujatú sociálnu vedu a na zámernú zdržanlivosť hodnotových preferencií.

V anglo-americkej a v nemeckej filozofii veda funguje v odlišných konotáciách. Weber diskutoval v rámci nemeckého kontextu: neusiloval sa o vylúčenie subjektívnych hľadísk, dokonca ani nepožadoval zdržanlivosť voči hodnotovým preferenciám, ale trval na metodologickej korektnosti. Tvrdil, že tí, ktorí si vybrali vedu ako povolanie, musia pochopiť, že diskusia o cieľoch a hodnotách, ani ich klasifikácia do vedy nepatria. Poukázal na to, že objektívne (t.j. objektívne platné) vedecké poznanie, dosiahnuté ideálno-typickými konštrukciami, je obmedzené. Použitie týchto pojmov naznačuje, že poznanie je ob-

arguments, since this kind of knowledge is value-free: ideal-typical concepts may include whatever, but only in so far as it is objective fact. Even values are embedded in scientific knowledge as objective facts. Thus, there are certain items, such as the discussion and classification of values which do not belong in science.

In the context of Anglo-Saxon philosophy Weber's argumentation had different connotations and, as a consequence, both concepts - objectivity as well as value-freedom - were misrepresented. Within Anglo-American philosophy, science implies a kind of knowledge from which everything originating in subjectivity must be eliminated; including every consequence of the irreducible fact that the knower himself is a subject. In this context, science is by definition impersonal knowledge. Also, scholarly work can approach the ideal of science, only if it is maximally objective, i. e., all but the objective aspects have been eliminated. It was no accident that Weber's discussion of the objectivity of social sciences became systematically misrepresented: it was commonly understood as a plea for disinterested scholarship.

Value-freedom, the other fundamental concept of Weber's methodological studies, had a similar career. Here the misrepresentation was a by-product of modern positivism which was influential in Anglo-American philosophy at the time of the early reception of Weberian ideas. Positivists argued that unverifiable judgements cannot belong to science. Value judgements are typical examples of such judgements: they cannot be verified by experience or observation. Hence, value judgements must be eliminated from science for the same reasons as metaphysical statements. Scientific knowledge must be empirically verifiable, certain and independent of value preferences, such as the researcher's ideological or religious engagement. It is no accident that Weber's discussion of social science's value-freedom has been systematically misrepresented within this context: it has been understood as a demand for unbiased social science and deliberate abstention from value preferences.

Science has different connotations in Anglo-American and in German philosophy. Weber argued within the German context: he did not seek the elimination of subjective aspects due to the presence of a subject, he did not even require deliberate abstention from value preferences, but he insisted on methodological consciousness. He argued that those who chose science as a vocation must understand that the discussion and classification of goals and values does not belong to science. He showed that objective (i. e. objectively valid scientific knowledge, attained by ideal-typical constructions, was limited: the use of these concepts implied that knowledge was objective (i. e. indifferent toward subject-

jektívne (t.j. nestranné vzhľadom na subjektívne aspekty) a hodnotovo neutrálne (t.j. hodnoty sú zahrnuté do vedeckého poznania len ako objektívne fakty).

Takáto argumentácia sa úplne stratila v kontexte anglo-amerikkej filozofie, kde sa objektivita a hodnotová neutralita všeobecne interpretovali ako základné požiadavky na vedeckú prácu. Takéto skreslené výklady pretrvali a stali sa základnými zložkami všeobecne akceptovaného obrazu Webera ako otca nestrannej a hodnotovo neutrálnej sociológie.

ZÁVEREČNÉ POZNÁMKY

V povojnovom období už recepcii Weberovho diela nestáli v ceste nijaké prekážky. Všetky jeho práce (publikované aj nepublikované) budú čoskoro sprístupnené v monumentálnej edícii *Max Weber-Gesamtausgabe*; obsiahne viac ako tridsať zväzkov. Vedecké práce o Weberovi sa stali osobitným priemyslom. To všetko spôsobilo, že v posledných desiatich až pätnástich rokoch nastáva weberovská renesancia.

Z anglického originálu preložila Viera Rybárová

ive aspects and value-free (i. e. values were embedded in scientific knowledge as mere objective facts).

This argumentation has totally disappeared in the context of Anglo-American philosophy where objectivity and value freedom were commonly interpreted as fundamental requirements of scholarly work. These misrepresentations survived and have become fundamental constituents of the most widely accepted Weber-image according to which Weber was the father of unbiased and value-free sociology.

CONCLUDING REMARKS

The barriers of the reception in the post-war period, have gradually disappeared. The problems of reception themselves have become an integral part of Weber-scholarship¹² which has grown into a far-reaching industry. All of Weber's writings (published and unpublished) will soon be available in the monumental edition of *Max Weber - Gesamtausgabe* in more than 30 volumes. All these developments have led to a Weber renaissance in the last 10-15 years.

1) Randall Collins, *Max Weber: A skeleton Key*. Beverly Hills, CA: Sage Publications, 1986, p. 9. **2)** According to Marianne Weber's Biography, Weber was not fully recovered when he returned to his work in 1903, the full recovery occurred after the outbreak of the First World War (op. cit., p. 525). / Podľa biografie Marianny Weberovej, Weber nebol ešte celkom zdravý, keď sa vrátil k práci v roku 1903, úplne sa zotavil až po vypuknutí 1. svetovej vojny (op. cit., s.525). **3)** Peter Kivisto and William Swatos, Jr., op. cit. p. 21). **4)** Edward Shils, *Max Weber and the World since 1920*, in: Wolfgang J. Mommsen and Jürgen Osterhammel (eds.) *Max Weber and His Contemporaries / Max Weber a jeho súčasníci*. London: Allen & Onwin, 1987] op. cit., p. 548. **5)** Two of these collections - the volume containing the *Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism* and other writings on the sociology of religion, as well as the first part of the *Economy and Society* - were prepared for publication by Weber himself / Dva z týchto súborov - vydanie obsahujúce *Protestantskú etiku a duch kapitalizmu* a iné práce o sociológii náboženstva, ako aj prvú časť *Hospodárstva a spoločnosti* - pripravil do tlače ešte Weber (pozri / see: *Gesammelte Aufsätze zur Religionsoziologie* (in three volume) Tübingen: J.C.B. Mohr /Paul Siebeck/, 1920-21, and *Wirtschaft und Gesellschaft*. Erster Teil. Tübingen: J.C.B. Mohr /Paul Siebeck/, 1922. **6)** For example in Georg Lukacs's *The Destruction of Reason / Napríklad v práci Györgya Lukácsa Deštrukcia rozumu (Die Zerstörung der Vernunft*. Berlin: Aufbau Verlag, 1954) and in Mommsen's *Max Weber and German Politics 1890-1920 / a v Max Weber a nemecká politika 1890-1920 (Max Weber und die deutsche Politik*. Tübingen: J.C.B. Mohr /Paul Siebeck/ 1959). **7)** First edition: Chicago 1946. For a detailed discussion of Weber's influence on Morgenthau, see: / Prvé vydanie: Chicago 1946. Podrobnejšiu diskusiu o Weberovom vplyve na Morgenthaua, pozri: / Stephen P. Turner and Regis A. Factor, *Max Weber and the dispute over Reason and Value. A Study in Philosophy, Ethics, and Politics*. London, Boston, Melbourne and Henley: Routledge & Kegan Paul, 1984, pp. 168-179. **8)** In: K. Thompson and R. Mayer (eds.), *Truth and Tragedy: a Tribute to Hans Morgenthau / Pravda a tragédia: pocta Hansovi Morgenthau*. Washington 1977. **9)** 'Objectivity' in *Social Science and Social Policy* / Objektívnosť v sociálnych vedách a politike / and *The Meaning of 'Ethical Neutrality' in Sociology and Economics / Význam etickej neutrality v sociológii a ekonómii*, in: *The Methodology of Social Sciences / Metodológia sociálnych vied*. **10)** Although the Weberian concept "Wertfreiheit" has been translated into English as "ethical neutrality", the term "value-freedom" has become widely accepted in the literature / Weberov termín *Wertfreiheit* sa prekladá do angličtiny ako *ethical neutrality* (etickej neutralita), termín *value-freedom* (hodnotová neutralita) sa v kritickej literatúre všeobecne uznáva. **11)** Weber followed Neo-Kantian argumentation as to the concept formation in social science. He argued with Rickert that science does not speak about reality as it is in itself, but only in so far as it is included in rational and objectively valid concepts. In the case of social science: science concentrates upon reality to the extent that it is included in rational - i. e. in instrumentally rational or in value-rational - and objectively valid ideal typical concepts / Weber pokračoval v novokantovskej argumentácii o vytváraní pojmov v spoločenských vedách. Viedol spor s Rickertom o tom, že veda sama osebe nevyjadruje realitu ako takú, ale iba do tej miery, v akej je zahrnutá v racionálnych a objektívne platných pojmoch. Čo sa týka sociológie: sústreďuje sa na realitu do tej miery, v akej je zahrnutá v racionálnych, t.j. v inštrumentálne racionálnych alebo v hodnotovo racionálnych a objektívne platných ideálno-typických konštruktoch. **12)** For more details, see: / Podrobnejšie pozri: / Stephen P. Turner and Regis A. Factor, op. cit., pp. 180-201. and Agnes Erdelyi, *Max Weber in America / Max Weber v Amerike*. Wirkungsgeschichte und Rezeptionsgeschichte in der anglo-amerikanischen Philosophie und Sozialwissenschaft. Wien: Passagen Verlag, 1992, pp. 57-96.

